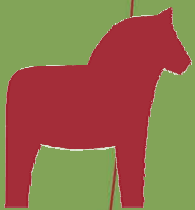

Skolbiblioteken i Dalarnas län – en lägesrapport

December 2007

Innehållsförteckning

Bakgrund och inledning.....	1
Sammanfattning.....	2
Skolbiblioteken i ett nationellt perspektiv.....	4
Skolbiblioteken i Dalarna.....	6
Organisation.....	6
Ekonomi.....	8
Utbildning.....	10
Utveckling.....	10
Tillgänglighet.....	11
Skolbibliotekscentraler.....	11
Integrerade folk- och skolbibliotek.....	12
Källförteckning.....	14

Bakgrund och inledning

År 2000 gjordes en kartläggning av länets grundskolebibliotek.¹ I en enkätundersökning som skickades ut till grundskolorna i länets 15 kommuner svarade skolorna på frågor som behandlade bland annat organisationen av biblioteken, resurser i form av personal, medieinköp och bestånd men också bibliotekets placering, öppettider mm. Enkätfrågorna var omfattande till sin karaktär och kompletterades med efterföljande samtal. Svarsfrekvensen varierade mycket i de olika kommunerna. I några svarade färre än hälften av skolorna, i en kommun var svarsfrekvensen så låg som 11 % vilket möjligen kan bero på enkätens utformning med många ingående frågor. Hösten 2007 efterfrågas av landstingets politiker och kulturchef Åsa Nyman en uppföljning av denna undersökning.

Genomförande: En liknande enkätstudie kunde ha möjliggjort statistiska jämförelser med den tidigare kartläggningen. Det faktum att svarsfrekvensen varierade så stort talar dock för att ingen tillförlitlig bild av en eventuell förändring skulle ges. I denna undersökning har befintlig statistik sammanställts rörande länets skolor, elevantal och resursfördelning samt i viss mån elevernas tillgång till bibliotek/skolbibliotek och personal. Dessutom har intervjuer genomförts i några slumpvis utvalda kommuner för att exemplifiera hur skolbiblioteksverksamheten kan se ut i länet. Först ges en bild av skolbiblioteken i Sverige för att ge ett nationellt perspektiv på skolbibliotekssituationen. Sedan presenteras Dalarna, som inte skiljer sig nämnvärt från genomsnittet.

---

¹ Glada tillrop eller strategisk satsning – Skolbibliotek i kunskapsutvecklingen. Kartläggning av grundskolebiblioteken i Dalarna våren 2000. Maria Höglund

Sammanfattning

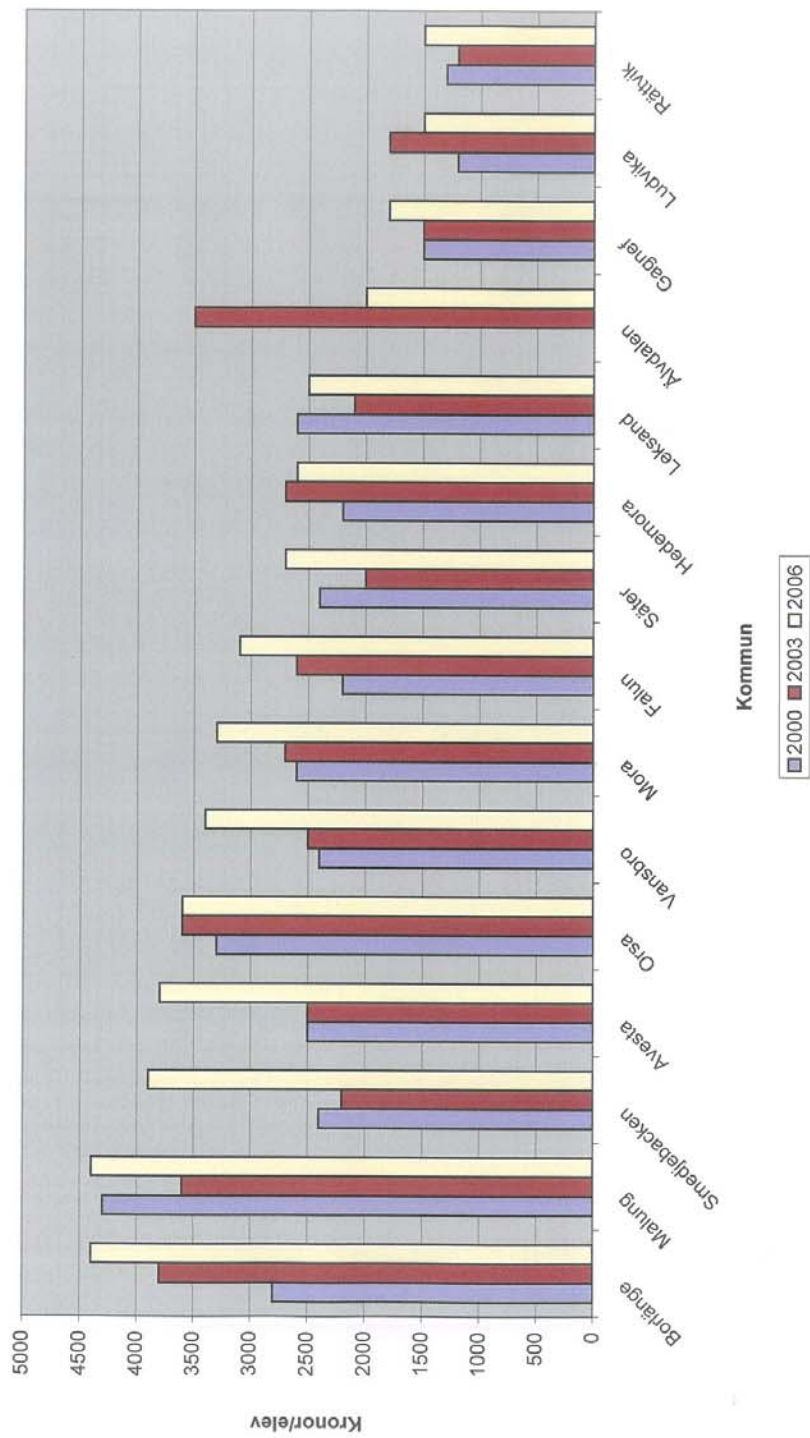
Få skolbibliotek i Sverige idag är ett verktyg för att nå de mål och den kunskapssyn som grundskolans läroplan beskriver. Läget på länets skolbibliotek skiljer sig inte nämnvärt från övriga landet. Det som anförs nedan gäller Dalarna såväl som resten av Sverige. Resurserna som länets kommuner satsar på skolbiblioteken varierar stort i länet, från 1500 kronor till 4000 kronor per grundskoleelev och år. Dalakommunernas genomsnitt ligger dock nära riksgenomsnittet.

Organisatoriskt finns i Dalarna samma problem som i riket i stort, nämligen att ingen uttalad struktur tillämpas. Det finns heller inte några konkreta krav på ett skolbiblioteks funktion. Få kommuner kräver att skolorna formulerar en plan och mål för skolbiblioteken. Det är upp till skolledningen på varje enskild skola att fördela resurser i form av pengar, lokaler, personal och fortbildning. Detta medför att skolbiblioteksverksamheten ser mycket olika ut beroende på vilken skola man tittar på. Många röster höjs nu i Sverige för att skolbiblioteken ska skrivas in i skollagen. Skolverket skulle då bli tillsynsmyndighet och därigenom skulle kvaliteten på skolbibliotekens verksamhet garanteras menar förespråkarna. I dagsläget är skolbiblioteken och dess personal sårbara vid eventuella nedskärningar därför att det inte innebär några konsekvenser att bryta mot bibliotekslagen, den lag som reglerar skolbiblioteken.

På skolbiblioteken arbetar oftast lärare eller annan personal utan bibliotekarieutbildning. Ju högre upp i skolsystemet desto större är förekomsten av fackutbildad personal. Det finns stora mängder forskning om skolbibliotekens roll och funktion och betydelse för den pedagogiska verksamheten men mycket stannar i teorin. En förklaring till svårigheten att omsätta teorin i praktiken kan vara att både skolvärlden och biblioteksvärlden är gamla traditionstyngda organisationer vilket kan medföra sega strukturer som tar tid att förändra. Brist på tydlighet avseende organisation och mål är en annan trolig förklaring.

Några kommuner i Dalarna arbetar aktivt med att samordna och effektivisera verksamheten främst för att uppnå en utjämnande effekt. Där menar man att det ska inte bero på var i kommunen man bor, alla ska ha rätt till samma skolbiblioteksservice. De kommuner med väl fungerande skolbiblioteksverksamhet kännetecknas av tydliga mål, god kommunikation, stöd och förståelse från överordnande och personligt engagemang.

Kostnad för kommunernas satsning på skolbibliotek i Dalarna

Skolbiblioteken i ett nationellt perspektiv

1999 undersöktes skolbiblioteken i Sverige och tre år senare, 2003, kom nya siffror som visade att biblioteksläget på flera sätt hade förbättrats. Kulturrådet hade då ambitionen att presentera aktuell statistik om skolbiblioteken vart tredje år vilket kan jämföras med att statistik om folkbiblioteken redovisas varje år. Inga medel har därefter avsatts för ändamålet och därför har kulturrådet inte publicerat någon ny skolbiblioteksstatistik sedan 2003. Samtidigt finns det inget som tyder på att det satsas mer på svenska skolbibliotek nu än tidigare, snarare tvärtom. Runt om i världen bedrivs forskning som entydigt pekar på sambandet mellan tillgången till väl utrustade och bemannade bibliotek och studieresultat. DIK Bibliotekarieföreningen genomförde under sommaren 2007 en nätundersökning tillsammans med Skop och Lunarstorm som visar att sju av tio grundskoleelever i Sverige inte har denna tillgång till skolbibliotek.² När läs- och skrivförmågan hos svenska grundskoleelever försämras och allt fler elever misslyckas med att få godkänt i kärnämnen svenska, engelska och matematik kan det verka märkligt att inte kraftanstängningar görs för att inventera och utveckla de skolbibliotek som finns.

Skolbiblioteksfrågan är på många sätt komplicerad. Verksamheten är reglerad i bibliotekslagen sedan 1997 men de formuleringar som omfattar den är relativt vaga och öppna för tolkning.³ Konsekvensen blir att ingen vill eller behöver ta ansvar för verksamheten då inget händer om lagen inte efterlevs. Många bibliotekarier och lärare efterfrågar idag att skolbiblioteksverksamheten ska regleras i skollagen i stället så att Skolverket, som idag inte ens har någon handläggare för skolbiblioteksfrågor, skulle bli tillsynsmyndighet för att kontrollera att kommunerna efterlever lagen. Därmed skulle alla landets elever garanteras tillgång till skolbibliotek, förhoppningsvis också med utbildad personal menar de som förespråkar denna förändring.

Ett annat problem är hur varierad definitionen av ett skolbibliotek kan vara. Medan några hänvisar till ett par bokhyllor i ett låst rum, kan verksamheten på andra skolor vara integrerad i undervisningen med stora mediasamlingar, väl anpassade lokaler och bemanning en stor del av elevernas arbetsdag. Skolöverstyrelsen, föregångare till Skolverket, definierade på sin tid ett skolbibliotek i termer av yta per elev. Idag betonas oftare bibliotekets funktion även om man naturligtvis också är beroende av den fysiska miljön för att kunna nyttja biblioteket maximalt som den pedagogiska resurs det bör vara. Definitionen av skolbibliotek hämtad från Skolverkets lägesbedömning 2006 lyder⁴:

”Begreppet skolbibliotek gestaltas på många sätt. Med skolbibliotek avser Skolverket en gemensam och ordnad resurs av medier och information som ställs till elevernas och lärarnas förfogande med hjälp av kompetent personal. Skolbibliotek är en del av skolans pedagogiska verksamhet med uppgift att stödja elevernas lärande. Skolbibliotek kan därmed betraktas dels som en materiell resurs som är en del i en skolas läromedel och övriga utrustning, dels en funktion som bidrar aktivt i kunskapsutvecklingen och svarar för viss service.”

Ytterligare brister som ofta nämns när skolbiblioteken diskuteras är samarbetet mellan

² <http://www.biblioteksforeningen.org/organisation/dokument/pdf/SkolbibliotekRapport.pdf> (2008-02-12)

³ Bibliotekslagen (1996:1596), <http://www.riksdagen.se/webbnav/index.aspx?nid=3911&bet=1996:1596> (2008-02-12)

⁴ <http://www.skolverket.se/publikationer?id=1641> (2008-02-12)

bibliotekspersonal och skolpersonal. Avsaknad av styrdokument i form av verksamhetsplaner och målformuleringar gör att bilden av skolbibliotekets funktion förblir vag, både för de som ska organisera arbetet och för de som ska använda biblioteket. Åtgärder vidtas på olika håll för att komma tillrätta med det problemet. På regional nivå kan nämnas att Länsbibliotek Dalarna i december 2007 genomförde en fortbildningsdag där bibliotekarier och lärare gemensamt var inbjudna till föreläsningar om samarbete mellan de två yrkesgrupperna.

På Myndigheten för skolutvecklings webbplats kan man läsa följande:

Det är framför allt när skolbiblioteket används som redskap för lärande i olika ämnen och helst under alla skolår, som det fullt ut kan fylla sin pedagogiska funktion. Integration mellan bibliotek och undervisning kan och bör se olika ut i olika skolämnen och på olika stadier i utbildningen. Integration i undervisningen kräver att lärare och bibliotekarier samarbetar nära och systematiskt i planering, genomförande, bedömning och utvärdering av elevers arbeten, med ömsesidig respekt för professionernas särart.

Myndigheten för skolutveckling har också uppdraget att stödja skolbibliotekets pedagogiska roll. Biblioteket är en viktig resurs för skolans läs- och skrivarbete liksom för utvecklingen av informationskompetens. Kraven på orientering och sövring i ett strömt informationsflöde är tillsammans med den växande floran av medier två goda skäl att stimulera eleverna till ett processinriktat arbetssätt. Med ett sådant arbetssätt blir bibliotekarien en självklar medlem i arbetslaget.⁵

Ovanstående vision är inte märkvärdig på något sätt utan torde stöttas av de flesta som arbetar inom biblioteks- och skolvärlden. Denna medvetenhet om skolbibliotekets möjligheter har funnits i flera decennier utan att verksamheten har utvecklats. Detta signalerar med all önskvärd tydlighet att förutsättningar måste ges till de som arbetar med biblioteken. De förutsättningar som kommer i fråga är ekonomiska såväl som organisatoriska. Skolledarnas roll kan inte betonas för mycket i detta arbete. Det är tydligt att de skolbibliotek som har en väl fungerande verksamhet har ett starkt stöd och intresse från skolledningen.

På en del håll börjar larmrapporter om bristande läsfärdigheter uppmärksammas. På uppdrag av regeringen anordnar Myndigheten för skolutveckling tillsammans med några högskolor i södra Sverige ett antal SMiLE projekt. SMiLE står för Skolbibliotekets möjligheter i lärande för eleven och har som syfte att kompetensutveckla lärare, bibliotekarier och skolledare för att optimera samarbetet dem emellan och nyttjandet av biblioteket som pedagogisk resurs.

---

⁵ [http://www.skolutveckling.se/innehall/kunskap_bedomning/skolbibliotek/\(20071018\)](http://www.skolutveckling.se/innehall/kunskap_bedomning/skolbibliotek/(20071018))

Skolbiblioteken i Dalarna

Skolbiblioteken i Dalarna utgör inget undantag jämfört med resten av landet. Verksamheten varierar stort mellan och inom kommuner. Hur man väljer att organisera sina bibliotek står kommunerna och skolorna fritt eftersom det inte finns någon lagstadgad text som reglerar och definierar hur ett skolbibliotek ska se ut. De ekonomiska resurser man satsar på skolbibliotek, läromedel och utrustning varierade år 2006 från 1500 kronor per elev till 4400 kronor.

Organisation

Skolbiblioteksverksamheten organiseras olika i Dalarnas kommuner. I en del kommuner ligger skolbiblioteken tillsammans med folkbiblioteken under en bildningsnämnd eller en kultur- och utbildningsnämnd, i andra kommuner under barn- och grundskoleförvaltning.

I nuläget är det upp till varje enskild skola och dess personal att utforma skolbiblioteksverksamheten. Ytterst ansvarig för detta är rektorn eller skolledaren. Denna frihet möjliggör för skolorna att anpassa sin verksamhet efter sina specifika behov. Tyvärr innebär detta ofta att skolbiblioteken och dess eventuella personal blir lidande vid nedskärningar och omprioriteringar just på grund av denna frihet. Det kan konstateras att skolbiblioteksverksamheten organiseras på olika sätt i olika kommuner och på olika skolor. Sett ur ett ekonomiskt perspektiv finns stora vinster att göra när det gäller samordning av resurser, utvecklingsarbete och fortbildning. En annan viktig aspekt är en ökad möjlighet att leva upp till skolans läroplan på olika områden när skolbiblioteket ges en chans att fungera som den pedagogiska resurs den bör vara. Ytterligare en faktor att ta med i beräkningen är den utjämnande demokratiska effekten en samordning skulle leda till. Det ska inte spela någon roll på vilken skola en elev går på utan alla elever har rätt till samma förutsättningar att nå målen.

Skolbibliotekens stora problem är att deras roll är vagt formulerad och deras uppgifter dåligt definierade. Som tidigare nämnts kommer det an på respektive skola eller skolområde att utforma ramarna. En plan kan i detta fall vara ett bra hjälpmedel för de olika aktörerna att organisera arbetet. I de kommuner som har antagit biblioteksplaner får man en bättre överblick över skolbiblioteksverksamheten.

I några kommuner arbetar man strategiskt med att bygga upp skolbiblioteksverksamheten. I Smedjebacken till exempel, har man på uppdrag av förvaltningschefen utarbetat en skolbiblioteksplan som kommer att utgöra en del av den kommande biblioteksplanen. En anledning är just att man velat uppnå utjämnande effekter istället för att öka skillnaderna mellan olika skolor.

Smedjebacken är en liten kommun som för bara ett par år sedan var i en svacka och har fått arbeta sig upp. Trots detta har man valt att satsa på skolbiblioteken, kanske tack vare den tradition av skolbiblioteksarbete som sedan länge finns i kommunen. De så kallade Wernersson-pengarna blev startskottet för en satsning på utbildad bibliotekspersonal och de positiva resultaten har lett till fortsatt satsning. I dagsläget har man 3,5 bibliotekarietjänster som arbetar med skolbiblioteken.

I Smedjebacken finns 9 grundskolor och 12 förskolor. Skolledare och biblioteksansvariga bildar tillsammans en resursgrupp. I skolbiblioteksresursen ingår 6 ansvariga för biblioteken. Alla skolor har bibliotek och genom resursen tillgång till fackutbildad personal. Skolbibliotekscentralen har även ansvar för övriga kulturevenemang. Integrerade folk-och skolbibliotek har utbildad personal liksom högstadieskolorna i kommunen. För att undersöka vad skolorna efterfrågar skickas enkäter ut till skolornas arbetslag. Skolbibliotekspersonalen arbetar också med att tydliggöra vad biblioteken kan, till exempel källkritik.

I Avesta kommun har alla skolor ett bibliotek. Där biblioteken är integrerade med folkbiblioteksfilialer finns utbildade bibliotekarier. På de rena skolbiblioteken är det lärare som har biblioteksansvar inbakat i sina tjänster. Många av lärarna upplever att de har för lite tid att sköta sysslan och får dålig förståelse från kollegor och skolledare hur tidskrävande arbetet är. Det mesta av deras tid går åt till att hålla ordning i biblioteket samt till inköp. Tid för boksamtal, undervisning om källkritik och informationssökning saknas. De biblioteksansvariga lärarna ser det även som ett problem att de inte finns på plats jämt utan bara ett par timmar i veckan. Alla grundskolor i kommunen använder systemet Freelib så att eleverna själva ska kunna låna även om bibliotekspersonalen inte är där och får i detta arbete stöd från huvudbiblioteket. I Avesta kommun finns varken skolbiblioteks- eller biblioteksplan. Stora variationer finns mellan skolorna både i form av personalresurser och arbetssätt.

I Leksands kommun är sedan 1996 folkbiblioteket huvudman för kommunens nio grundskolebibliotek. Tre heltidstjänster delas av fem personer, varav tre är fackutbildade bibliotekarier. Det finns ingen (skol-)biblioteksplan, men verksamheten regleras i ett avtal mellan folkbibliotek och skolan. Avtalet är vagt formulerat, men det garanterar ändå en ganska hög "lägsta nivå": samtliga grundskolor har fina, välutrustade skolbibliotek, med en egen, ansvarig skolbibliotekarie som håller skolans bibliotek öppet minst en dag i veckan. I kommunen finns också en "Handlingsplan för läs- och skrivutveckling", som ska garantera att alla elever får den hjälp de behöver för att utveckla sin läs- och skrivförmåga. Skolbiblioteket finns med i planen som självklar samarbetspartner, och samarbete sker dagligen med klasslärare och specialpedagoger.

I Falu kommun finns en skolbibliotekscentral med en heltidsanställd konsulent med uppgift att stödja skolornas biblioteksarbete.

Ludvika, Rättvik och Hedemora har biblioteksplaner där skolbiblioteken finns med. I övriga kommuner saknas fortfarande biblioteksplaner men arbetet pågår.

Älvdalen skriver i sin barnkulturplan att alla elever ska ha tillgång till ett bemannat skolbibliotek med möjlighet till informations- och kunskapssökning sökning med hjälp av dator.

Ekonomi

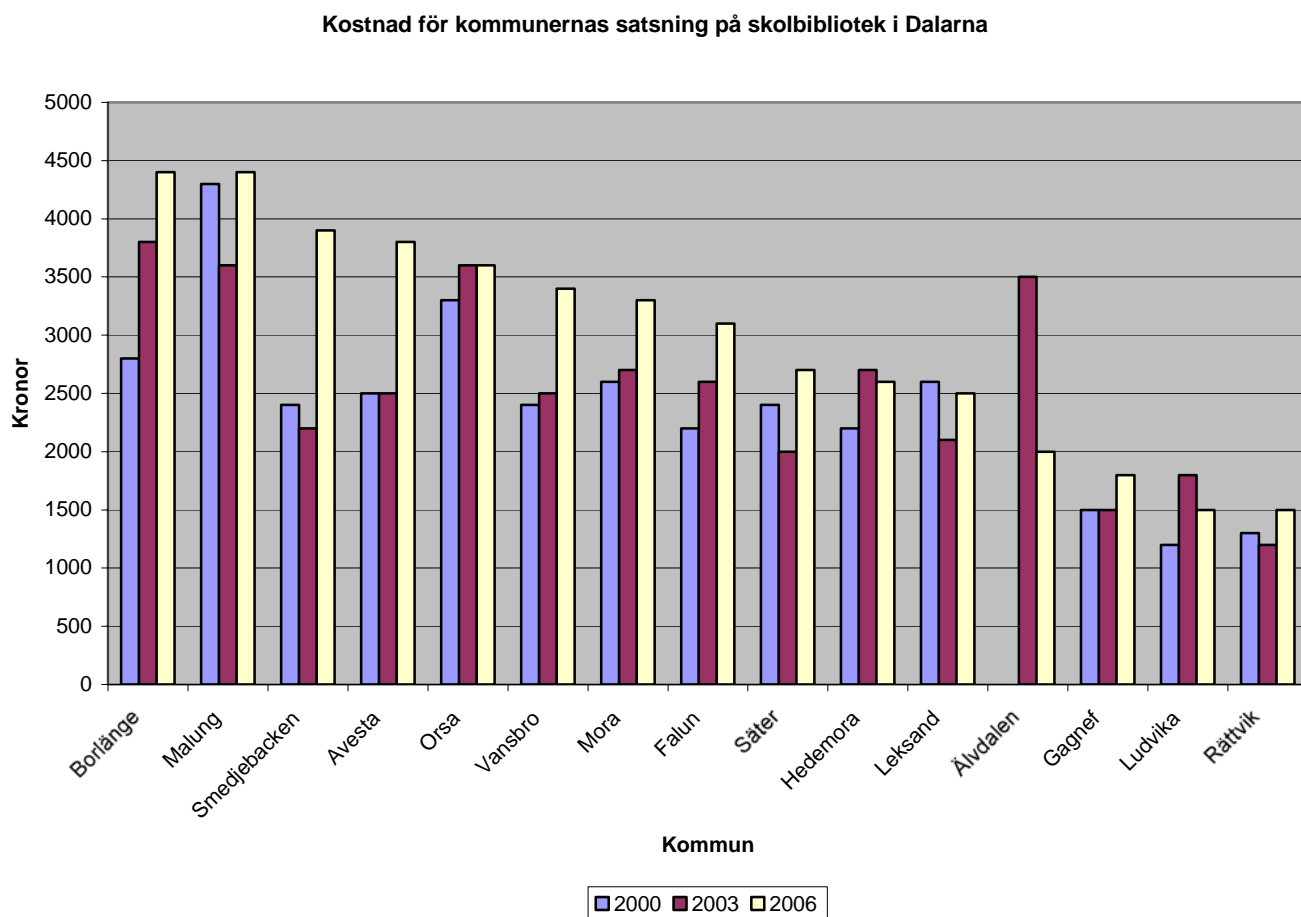
Kommunerna i Dalarnas län satsade år 2006 dessa resurser på läromedel/skolbibliotek.⁶

Kommuner, alfabetisk ordning		Kommuner rangordnade efter resursstorlek	
	Kr/elev		Kr/elev
<i>Genomsnitt riket</i>	2 800	<i>Genomsnitt i riket</i>	2 800
Avesta	3 800	Borlänge	4 400
Borlänge	4 400	Malung	4 400
Falun	3 100	Smedjebacken	3 900
Gagnef	1 800	Avesta	3 800
Hedemora	2 600	Orsa	3 600
Leksand	2 500	Vansbro	3 400
Ludvika	1 500	Mora	3 300
Malung	4 400	Falun	3 100
Mora	3 100	Säter	2 700
Orsa	3 600	Hedemora	2 600
Rättvik	1 500	Leksand	2 500
Smedjebacken	3 900	Älvdalen	2 000
Säter	2 700	Gagnef	1 800
Vansbro	3 400	Ludvika	1 500
Älvdalen	2 000	Rättvik	1 500

Ovanstående tabell ger en fingervisning av hur kommunerna fördelar resurser till de unga medborgarna men kategorins delposter (läromedel, utrustning och skolbibliotek) gör tolkningen något problematisk. Utifrån ovanstående kan man inte utläsa hur mycket som satsas på skolbiblioteken i sig eftersom skolorna själva organiserar sin verksamhet. På en del skolor ligger läromedelanslaget tillsammans med biblioteksanslaget. Eftersom kategorin även innefattar utrustning kan till exempel investeringar i datasalar och liknande ge speciellt höga värden ett specifikt år. Utrustning kan även användas i biblioteksrelaterat arbete men det är inte en självklarhet. Ordet skolbibliotek är dessutom en definitionsfråga där innehållet kan se mycket olika ut.

⁶<http://www.skolverket.se/content/1/c4/96/05/Grundskolan-Kostnader-Kommunniv%E5-Tabell2.xls> (20080212)

Vi har jämfört siffror avseende kommunernas satsningar på läromedel/utrustning/-skolbibliotek under åren 2000, 2003 och 2006. Diagrammet nedan visar utvecklingen under de tre åren.

Varje år kan kommunerna söka bidrag till inköp av litteratur till folk-och skolbiblioteken hos Kulturrådet. Syftet är både att öka litteraturtillgången för barn och unga samt att främja läsning. Med bidragsansökan ska därför en plan bifogas för hur kommunen tänker arbeta med läsfrämjande för barn och unga. En annan förutsättning för att få bidraget är att kommunen inte sänker det totala medieanslaget jämfört med föregående år. Bidragen baseras huvudsakligen på kommunens antal barn och unga upp till 18 år.

År 2007 sökte 13 av Dalarnas 15 kommuner och samtliga ansökningar beviljades. Bidragets minsta belopp är 50 000 kronor och alla bidragssökande kommuner i länet erhöll denna summa utom Falun, Borlänge och Leksand som fick 180 000, 150 000 respektive 60 000 kronor.

Utbildning

Skolbibliotekspersonalens utbildning varierar i hög grad i Dalarna. Liksom i övriga landet är det vanligare med fackutbildad personal ju högre upp i skolsystemet man hamnar. Även på integrerade folk-och skolbibliotek är bibliotekarieutbildning mer vanligt förekommande. De kommuner med skolbibliotekscentraler kan tillse att alla skolor har tillgång till utbildad personal även om det inte finns fysiskt på skolan. En förutsättning är förstås att skolbibliotekscentralen är tydlig med vad deras roll innebär och vad de kan erbjuda skolorna samt att skolorna i sin tur verkligen frågar efter vad de vill ha och behöver. Här kan konstateras stora glapp i kommunikationen, ett glapp som måste överbryggas för att en effektiv verksamhet ska kunna bedrivas. Med anledning av detta anordnade Länsbibliotek Dalarna i början av december en studiedag med syfte att sammanföra lärare och skolbibliotekarier för att gemensamt lyssna till inspirerande föreläsningar om hur ett pedagogiskt samarbete kan bedrivas.

Utveckling

Arbetet med skolbibliotek är dokumenterat komplicerat. Det finns lika många sätt att organisera arbetet på som det finns inblandade aktörer. Rollerna och uppgifterna är vaga men samtidigt oerhört viktiga. Det är ett enormt ansvar som läggs på den enskilde biblioteksansvarige att uppnå visionen av skolbiblioteket som pedagogisk resurs. En person kan svårtligen åstadkomma detta på egen hand. På flera håll i länet efterfrågas därför ett regionalt nätverk med syfte att stärka skolbibliotekens roll samt fungera som inspiration till fortsatt utveckling. En annan åtgärd som krävs för fortsatt utveckling är naturligtvis att resurser satsas och att stöd från ledare och makthavare ges till de som utför arbetet med skolbiblioteken.

Tillgänglighet

Siffrorna nedan är hämtade från kommunernas kvalitetsredovisningar och skolornas webbplatser. I de fall uppgifter inte kunnat hittas på kommunernas webbplatser anges detta med ett frågetecken. Få kommuner och skolor nämner specifikt skolbiblioteken på sina hemsidor eller i sina kvalitetsredovisningar. I bästa fall beror det på att skolbiblioteken är en så inlemmad del av verksamheten att de inte behöver omnämnas speciellt. I värsta fall är det för att de inte finns eller för att de inte anses så viktiga och värda att beskrivas.

Kommun	Antal kommunala grundskolor	Antal elever	Biblioteksplan
Avesta	13	3 414	Nej
Borlänge	21	4 976	Nej
Falun	27	6 498	Nej
Gagnef	8	?	Nej
Hedemora	10	1 571	Ja
Leksand	9	1 870	Nej
Ludvika	17	2 938	Ja
Malung	6	1 156	Nej
Mora	13	2 392	Nej
Orsa	6	889 (2205)	Nej
Rättvik	9	1 238	Ja
Smedjebacken	9	?	Nej*
Säter	5	1 363	Nej
Vansbro	6	830	Nej
Älvdalen	8	786	Nej

* I Smedjebacken finns en skolbiblioteksplan framarbetad som kommer att ingå i en framtida biblioteksplan.

Skolbibliotekscentraler

De kommunala skolbibliotekscentralerna svarar för samordning av kommunens skolbibliotek.⁷ Uppgifterna varierar, men kan t.ex. vara att svara för:

- inköp och katalogisering av böcker och andra medier
- bokvård
- gallring
- bokdepositioner och temalådor
- läromedels- och bokutställningar
- författarbesök och andra aktiviteter
- utbildning och fortbildning av skol- och lärarbibliotekarier
- arbetsmöten för skol- och lärarbibliotekarier
- konsultation

⁷ Skolbiblioteken i Sverige: kartläggning, analys och probleminventering. Rapport från Statens kulturråd 1999:1

I Dalarna⁸ är skolbibliotekscentralen oftast placerad på, eller i anslutning till, kommunens huvudbibliotek, vanligast en hel eller halv bibliotekarietjänst men ibland även kanslisttimmar. Skolförvaltningarna, eller liknande, betalar folkbiblioteket för avtalad service gentemot alla skolor i kommunen.

Skolbibliotekscentraler finns i fyra av länets kommuner.

Statistik om antal bibliotek och bibliotekarietjänster skulle kunna ge en tydligare bild av elevernas tillgänglighet till ett skolbibliotek. Svårigheten att få ett begrepp om elevernas tillgänglighet till bibliotek kvarstår dock ändå då definitionen av ett skolbibliotek varierar så stort. Om man på en skola uppger att biblioteket är öppet dagligen och man syftar på en samling böcker i en korridor utan personal är det givetvis inte jämförbart med exempelvis en integrerad folkbiblioteksfilial med en utbildad bibliotekarie. På samma sätt är det problematiskt att jämföra statistik av bemanning även om det i viss mån visar vad man satsar på. Det säger däremot ingenting om verksamhetens innehåll. En lärarbibliotekarie med två timmars biblioteksansvar i sin tjänst kanske ägnar all denna tid åt bokinköp och städande av biblioteket.

Integrerade folk- och skolbibliotek

Begreppet integrerade bibliotek kan diskuteras.⁹ Ibland föredras kombinerade bibliotek, eftersom det markerar att det inte handlar om två verksamheter som har slagits ihop till en utan om två skilda funktioner som har slagits ihop till en utan om två skilda funktioner som samsas under ett tak.

Bibliotek har på senare tid främst integrerats av ekonomiska skäl. En integrering kan vara ett sätt att behålla till exempel ett filialbibliotek. Politiskt kan det vara lättare att motivera en samordning än en nedläggning. Bibliotekens datorisering har sannolikt också varit ett motiv för integrering, eftersom en övergång från manuellt till datoriserat system för katalogisering och registrering alltid är förenad med höga installations- och driftkostnader och eftersom det finns stora rationaliserings- och samordningsvinster att göra just på det området.

En tendens är att folkbiblioteksverksamheten flyttar in i skolan, antingen i den lokal som även tidigare har fungerat som skolbibliotek, eller i en ny eller ombyggd lokal på skolans område.

På vissa håll har de integrerade biblioteken fått problem. Det har varit oklart var gränserna för den rena folkbiblioteks- respektive skolbiblioteksverksamheten går. Olika gruppers behov av medier och service har inte analyserats tillräckligt. Det kan leda till konflikter mellan bibliotekets och skolans personal och mellan biblioteksanvändare med olika krav och önskemål.

Naturligtvis finns det även många exempel där integrerade bibliotek fungerar bra. Det generellt viktiga är inte huruvida ett bibliotek är integrerat eller inte, utan hur verksamheten ser ut. Det går inte att rationalisera två olika verksamheter till en. Det handlar om två kulturer och två olika uppdrag som ska mötas och där såväl likheter som skillnader måste preciseras både i form av skriftliga

---

⁸ Glada tillrop eller strategisk satsning – Skolbibliotek i kunskapsutvecklingen. Kartläggning av grundskolebiblioteken i Dalarna våren 2000. Maria Höglund

⁹ Skolbiblioteken i Sverige. Kartläggning, analys och probleminventering. Rapport från Statens kulturråd 1999:!

överenskommelser mellan bibliotek och skola där vars och ens åtagande anges och i form av praxis i det dagliga arbetet.

Källförteckning

Höglund, Maria. Glada tillrop eller strategisk satsning – Skolbiblioteken i kunskapsutvecklingen. Kartläggning av grundskolebiblioteken i Dalarna våren 2000. Falun: Landstinget Dalarna, Dalarnas kommunförbund, 2000

Skolbiblioteken i Sverige: kartläggning, analys och probleminventering. Rapport från Statens kulturråd 1999:1

Skolverkets lägesbedömning 2006. Rapport nr 288. Skolverket: Stockholm, 2006

Internet

<http://www.biblioteksforeningen.org/organisation/dokument/pdf/SkolbibliotekRapport.pdf> (20080212)

Bibliotekslagen (1996:1596),

<http://www.riksdagen.se/webbnav/index.aspx?nid=3911&bet=1996:1596> (20080212)

http://www.skolutveckling.se/innehall/kunskap_bedomning/skolbibliotek/ (20071018)

<http://www.skolverket.se/publikationer?id=1641> (20080212)

<http://www.skolverket.se/content/1/c4/96/05/Grundskolan-Kostnader-Kommunniv%E5-Tabell2.xls> (20080212)